

Лана Ивановић

Др Јонел Субић

Мр Марко Јелочник

Институт за економику пољопривреде, Београд

ФИНАНСИРАЊЕ РАЗВОЈА И УНАПРЕЂЕЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ЛАЈКОВАЦ¹

Апстракт

Имајући у виду процес проширења ЕУ и перспективе које из тога произилазе за Републику Србију, евидентно је да ће у будућем развоју домаћег аграра финансирање пољопривредних газдинстава заузимати круцијално место. Финансирање пољопривредних газдинстава има одлучујућу улогу у реализовању циљева и приоритета пољопривредног и руралног развоја, пре свега као покретачки инструмент квантитативног и квалитативног раста укупних аграрних производних фактора и производње, али и стварања услова за бољи живот на селу.

Општина Лајковац, по свом географском положају, рељефу, расположивим природним ресурсима, као и створеним привредним потенцијалима представља интересантно подручје за пословне активности пољопривредних газдинстава. Подручје општине Лајковац има традиционално развијено сточарство, има изузетно повољне услове за гајење приплодних крава и јуница сименталске расе. Такође, релативно је значајно гајење ратарских култура, као и производња безвирусног садног материјала.

У овом се раду анализира финансирање развоја и унапређења пољопривреде како на регионалном, тако и на националном нивоу. Сходно томе, истраживањем је обухваћено финансирање пољопривреде општине Лајковац и карактеристике извора финансирања пољопривреде на територији Колубарског округа, Централне Србије, као и Р. Србије у целини. Такође, дат је приказ могућих праваца улагања пољопривредних газдинстава на територији општине Лајковац, као и преглед могућих извора финансирања одрживог развоја пољопривреде у наредном периоду.

Кључне речи: финансирање, пољопривреда, општина Лајковац.

FINANCING OF DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF AGRICULTURE IN LAJKOVAC MUNICIPALITY

Abstract

Having in mind the process of EU enlargement and its positive impact on the Republic of Serbia, it is evident that in future development of national agriculture, farms financing will represent crucial activity. Agricultural husbandries funding has decisive role in realization of agricultural and rural development goals and priorities, primarily as a driving instrument of quantitative and qualitative growth of total agricultural

---

¹ Рад је део истраживања на пројекту Министарства просвете и науке Републике Србије под називом III 46006 „Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру дунавског региона“.

production factors and production, but also to create conditions for a better life in the countryside.

Municipality of Lajkovac, by its geographical location, relief, available natural resources, as well as by created economic potentials, represents an interesting area for business activities of agricultural husbandries. Territory of Lajkovac municipality has traditionally developed live stock breeding production, characterized by very favorable conditions for breeding of cows and heifers of Simmental race. Also, relatively significant are crop growing and production of virus-free nursery plants.

In paper was analyzed the financing of development and improvement of agriculture, both at regional and national level. Accordingly, by research was covered funding of agriculture in Lajkovac municipality, as well as characteristics of funding sources in agriculture on the territory of Kolubara district, Central Serbia and complete Republic. Also, were presented possible investment directions of local farms, as well as overview of potential funding sources for sustainable development of agriculture in incoming period.

Key words: *financing, agriculture, Lajkovac municipality.*

Увод

Током седамдесетих и осамдесетих година XX века доминантно учешће у изворима финансирања домаћих пословних активности је имао кредит, док су сопствена средства привредних субјеката учествовала са мање од 50%. Крајем прошлог века тенденција се мења, тако што нагло почиње да опада учешће кредитних средстава, а да расте значај сопствених средстава у финансирању пословних активности. Разлоге оваквим кретањима не треба тражити у расту акумулативне и репродуктивне способности привредних субјеката, нити у њиховом повећаном степену оспособљености за самофинансирање, већ пре свега у неповољним условима кредитирања, брзом расту инфлације и високим каматним стопама, које су биле изнад стопе инфлације. Све ово је демотивисало привредне субјекте за коришћење банкарских кредитних средстава, тако да је учешће овог извора у финансирању пословних активности у протеклој деценији било ниско и имало је опадајући тренд. У том периоду долази и до колапса банкарског система у Р. Србији, што додатно отежава услове финансирања читаве привреде, а поготово унутар аграра.

Поред тога, услови кредитирања привреде у протеклим деценијама нису били у довољној мери усклађени са специфичностима појединих привредних грана, посебно пољопривреде. Улагања у пољопривреду општине Лајковац, као и на територији Р. Србије у целини су се у читавом анализираном периоду (2000–2008. година) одликовала недостатком, или бар недовољним уважавањем селективног приступа у финансирању.

Материјал и метод рада

Циљ рада је да се на основу статистичке документације анализирају извори финансирања одрживог развоја пољопривреде, који на специфичан начин дају свој допринос развоју и унапређењу националне економије у целини. Сходно томе, акценат је стављен на пољопривреду општине Лајковац.

За потребе овог рада, финансирање одрживог развоја пољопривреде се анализира на основу следећих критеријума:

1. извршене исплате за инвестиције у основна средства;

2. извршене исплате буџета општине Лајковац за фонд пољопривреде;
3. могући правци улагања на основу спроведене анкете;
4. могући извори финансирања инвестиција у наредном периоду.

У области пољопривреде, Одељење за привреду и имовинско-правне послове општине Лајковац, утврђује посебан Програм за развој и унапређење пољопривреде на територији општине Лајковац.

Резултати истраживања и дискусија

У току периода 2000-2008. година, анализирани су исплате за инвестиције у основна средства на основу извора финансирања, укупно и у области пољопривреде, лова, шумарства, водопривреде и рибарства. На основу статистичких података могу се извести закључци о значају појединих извора финансирања како на регионалном, тако и на националном нивоу.²

На нивоу Републике Србије, укупно извршене исплате за инвестиције у основна средства имају највеће учешће сопствених извора финансирања. Значајно повећање учешћа је једино остварено код комерцијалних кредита са 4,91% у 2000. години, на 19,98% у 2008. години, што представља позитиван тренд у развоју привреде. Сличне тенденције се уочавају и на нивоу Централне Србије, док на нивоу Колубарског округа знатно расте учешће сопствених средстава и комерцијалних кредита, док опада учешће осталих извора финансирања (од 68,62% у 2000. до 18,80% у 2008. години).

На територији општине Лајковац, опада учешће сопствених извора финансирања (на само 10,71% у 2008. години), на терет осталих извора финансирања (чије учешће у 2008. години износи 89,29%), док у укупно извршеним исплатама за инвестиције у основна средства удружена средства и кредити не играју никакву улогу.

Посматрајући делатност пољопривреде, лова, шумарства, водопривреде и рибарства, на територији Општине у анализираним годинама су све извршене исплате за инвестиције у основна средства биле из сопствених извора финансирања. Колубарски округ је такође 100% извршених исплата за инвестиције у основна средства у наведену делатност имао из сопствених извора финансирања, док је у Централној Србији и читавој Републици највећи део средстава долазио из сопствених средстава, али су такође значајна средства долазила од комерцијалних кредита и осталих извора финансирања.

Највећи удео средстава која су одређена фонду пољопривреде у укупном буџету Општине, остварен је 2006. године (0,87%). Међутим у периоду 2006-2010. година, удео средстава који се из буџета издваја за ове намене, а за који се може рећи да је занемарљив, има тенденцију пада, тако да је у последњој 2010. години износио 0,63% (Табела 1.).

Табела 1. Износ средстава из буџета општине Лајковац одређен за фонд пољопривреде

Година	Опис			
	Укупан буџет општине		Фонд пољопривреде – субвенције	
	У РСД	%	У РСД	%
2006.	725.651.663,14	100,00	6.315.000	0,87
2007.	664.117.444,45	100,00	5.000.000	0,75

² Инвестиције Републике Србије, 1999. - 2008., РЗС, Београд, 2001. - 2009.

2008.	834.597.669,02	100,00	5.000.000	0,60
2009.	793.676.184,08	100,00	5.000.000	0,63
2010.	1.145.185.546,60	100,00	7.200.000	0,63

Извор: *Буџет општине Лајковац за 2006-2010. годину*

Највећи део средстава из буџета Општине за Програм за развој и унапређење пољопривреде на подручју општине Лајковац који је обезбеђен за 2010. годину јесу подстицајна средства за генетско унапређење млечног говедарства која износе 18,06% од укупно одобрених средстава.

Значајна ставка у општинском буџету су и подстицајна средства за набавку хербицида за пролећну сетву (чије учешће износи 13,89%), док остали програми остварују учешће мање од 10,00% у средствима одређеним за фонд пољопривреде (Табела 2.).

Поред статистичких прегледа, општинске документације и осталих прибављених материјала, а у циљу изналажења могућих праваца развоја пољопривреде и руралног развоја општине Лајковац, коришћена је и *анкетна документација* која одликава могуће правце улагања институција и правних лица, као и развојно одређених домаћинства.

Бројне институције, привредни субјекти и развојно одређена домаћинства чине сложну породицу чији је један од основних задатака поспешивање развоја пољопривреде и руралног развоја на подручју општине Лајковац. Са друге стране, традиција, стручност и постојаност гаранција су озбиљног утицаја Општине на креирање аграрне политике и поштовање законских оквира привређивања.

Табела 2. Распоред средстава за реализацију програма за развој пољопривреде на територији општине Лајковац у 2010. години

Програм	Буџетска средства	
	У РСД	%
Излагање грла на Сајму пољопривреде у Новом Саду	200.000,00	2,78
Изложба приплодних крава и јуница сименталске расе „Колубара 2010.,	500.000,00	6,94
Противградна одбрана на територији општине Лајковац	500.000,00	6,94
Подстицајна средства за генетско унапређење млечног говедарства	1.300.000,00	18,06
Подстицајна средства за подршку набавке основног стада у овчарству	500.000,00	6,94
Подстицајна средства за тов јунади	500.000,00	6,94
Подстицајна средства за подизање производних воћних засада	700.000,00	9,72
Испитивање квалитета земљишта	300.000,00	4,17
Подстицајна средства за набавку хербицида за пролећну сетву	1.000.000,00	13,89
Подстицајне мере у пчеларству	200.000,00	2,78
Израда стратегије развоја пољопривреде	500.000,00	6,94
Унапређење стручног знања пољопривредника	400.000,00	5,56
Израда, праћење и спровођење Програма и унапређења стручних служби	350.000,00	4,86
Надокнаде и остала давања	250.000,00	3,47
УКУПНО	7.200.000,00	100,00

Извор: *Програм за развој и унапређење пољопривреде на територији општине Лајковац у 2010. години.*

У некадашњем Војном кругу, биће изграђен савремени агробизнис центар који ће се у 3 целине простирати на око 3,7 ха. Уз Етно парк, предвиђен је простор за изложбу

крава сименталске расе, аукцијску продају стоке, зелену пијацу, ресторан са националном кухињом и сл. Простор ће дакле бити вишенаменски: за изложбу стоке, пољопривредне механизације и опреме, али и за концерте, фестивале, сајмове, смотре и сл.

На територији општине Лајковац, анкетирано је укупно 142 породичних пољопривредних газдинстава. Нешто више од пола анкетираних газдинстава има у плану инвестициона улагања, њих 72 (односно 50,7% од укупног броја анкетираних газдинстава), док осталих 49,3% (односно 70 газдинстава), не планира инвестициона улагања у сектор пољопривреде.

Највећи број газдинстава планира куповину механизације и набавку стоке (укупно њих 50, односно по 25 у оба случаја), затим она газдинства која планирају изградњу објеката за стоку (укупно 14), док су улагања у друге намене много мање заступљена. Подизање засада воћњака је такође једна од често навођених планираних инвестиција анкетираних газдинстава на територији општине Лајковац (Табела 3.).

Табела 3. Планиране инвестиције анкетираних породичних пољопривредних газдинстава у основна средства

Редни број	Планирана инвестициона улагања	Број газдинстава која планирају улагања
1.	Набавка стоке	25
2.	Механизација	25
3.	Објекти за стоку	14
4.	Воћњак	8
5.	Куповина земљишта	4
6.	Производња млека	4
7.	Савремене машине за паковање	2
8.	Објекти за кисељење купуса	1
9.	Пластеници	1
10.	Проширење ратарске производње	1
11.	Поврће	1

Извор: Анкетна документација, Привредно друштво Центар за пољопривреду - Конзорцијум доо Лајковац, Лајковац 2010.

С обзиром да већина анкетираних газдинстава не поседује довољна сопствена (лична) средства да би остварила сва неопходна улагања, присутно је интересовање за услове коришћења *кредита* и *подстицајних средстава Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије*, затим *кредита Фонда за развој Републике Србије*, *кредита комерцијалних банака*, као и других извора финансирања (у облику позајмљених, односно туђих средстава).

На један од горе наведених начина прибављања недостајућих новчаних средстава, породична пољопривредна газдинства могу обезбедити трајне и повремене изворе финансирања, који им пружају могућност да реализује планиране инвестиционе пројекте, а тиме остваре и сопствене циљеве развоја (краткорочне и дугорочне).

Закључак

На основу података који су прикупљени током истраживања могу се извести следећи закључци:

- у периоду 2000-2008. година, на територији општине Лајковац укупно извршене исплате за инвестиције у основна средства имају највеће учешће

сопствених извора финансирања. Готово истоветна ситуација је и код извршених исплата за инвестиције у основна средства *на нивоу Колубарског округа, Централне Србије и Р. Србије у целини.*

- анализирајући посматрани временски интервал, на територији Општине и Колубарског округа све извршене исплате за инвестиције у основна средства у делатности *пољопривреде, лова, шумарства, водопривреде и рибарства* биле из сопствених извора финансирања. И поред тога што је и у Централној Србији и Републици највећи део средстава у овој делатности долазио из сопствених средстава, комерцијални кредити и остали извори финансирања такође су представљали значајан извор средстава;
- највећи износ средстава трансферисан из буџета општине Лајковац ка фонду пољопривреде у периоду 2006-2010. године, износио је 0,87% укупног буџета Општине, и остварен је 2006. године;
- такође у периоду 2006-2010. година, удео средстава који се из буџета издваја за фонд пољопривреде има тенденцију пада, тако да је у последњој 2010. години износио 0,63%, што представља смањење у односу на 2006. Годину, када је учешће износило 0,87% (ово је највећи удео средстава која су намењена фонду пољопривреде);
- од анкетираних броја породичних пољопривредних газдинстава (142), нешто више од пола (50,7%) нема у плану пољопривредне инвестиције, док остала намеравају да финансирају реализацију одређених пројеката из области развоја и унапређења аграра.
- пољопривредни произвођачи су као планирана улагања у највећем броју наводили куповину механизације и набавку стоке, а затим и изградњу објеката за стоку. Остала инвестирања у пољопривредну производњу су од мањег значаја.

Сходно повољним природним условима, треба очекивати у наредном периоду већа новчана издавања за финансирање развоја и унапређења пољопривреде, што би свакако било значајно за социјално-економски развој руралних средина на територији општине Лајковац у целини.

Литература

1. Андрић, Ј., Васиљевић, З., Средојевић, З. (2005): *Инвестиције - Основе планирања и анализе.* Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, Земун – Београд.
2. *Анкетна документација* (2010), Привредно друштво Центар за пољопривреду - Конзорцијум доо Лајковац, Лајковац.
3. *Буџет општине Лајковац за 2006-2010. годину*, СО Лајковац.
4. *Инвестиције Републике Србије, 1999-2008.*, Републички завод за статистику, Београд.
5. *Општине у Србији, 1999-2008.*, Републички завод за статистику, Београд.
6. *Програм за развој и унапређење пољопривреде на територији општине Лајковац у 2010. години*, СО Лајковац.
7. Субић, Ј. (2010): *Специфичности процеса инвестирања у пољопривреди.* Монографија, Институт за економику пољопривреде, Београд.
8. Субић Ј. (2007): *Место Јужног Баната у пољопривреди Србије и Црне Горе на путу ка европској интеграцији.* Монографија, Институт за економику пољопривреде, Београд.